

بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز پسران جوان (مورد مطالعه: شهر ایلام)

علی ایاری^۱
هادی افرا^۲

 10.22034/SSYS.2022.1899.2350

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۰۳

در این پژوهش به بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز در بین پسران جوان ایلام پرداخته شده است. هدف این پژوهش کاربردی و از لحاظ نوع تحقیق، کمی بود که به صورت پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را جوانان پسر ۱۸ تا ۳۰ سال شهر ایلام تشکیل می دهند که حجم نمونه با استفاده از نرم افزار سمپل پاور ۵۲۰ نفر تعیین گردید. شیوه نمونه گیری، خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. برای سنجش روایی (اعتبار) سؤال‌های مربوط به متغیرها از روش تعیین اعتبار محتوایی با گردآوری نظرات اساتید مجرب، کارشناسان و متخصصان مربوط (تکنیک اعتبارصوری) و برای بررسی پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد که آلفای پرسشنامه ۰/۸۶۳ محاسبه و مورد تأیید قرار گرفت. داده ها توسط آمار توصیفی و آزمون های آماری با استفاده از نرم افزار spss22 مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش نشان می دهد که بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز جوانان (۰/۴۱۹) رابطه معنادار و معکوس وجود دارد. همچنین بین کنترل اجتماعی (۰/۴۵۳) و حمایت اجتماعی (۰/۱۹۸) با رفتارهای خشونت آمیز جوانان، رابطه معنادار و معکوس مشهود است. مدل تحلیل مسیر نشان می دهد که سرمایه اجتماعی علاوه بر تأثیر مستقیم بر ارتکاب به خشونت به صورت غیرمستقیم از طریق متغیر واسط کنترل اجتماعی و حمایت اجتماعی نیز بر متغیر رفتارهای خشونت آمیز تأثیر معکوسی دارد. یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیره نیز نشان می دهد

۱- استادیار مدعو، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

۲- استادیار مدعو، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بجنورد، بجنورد، ایران (نویسنده مسئول)

● بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز پسران جوان (مورد مطالعه: شهر ایلام)

که متغیرهای مستقل ۲۲ درصد از واریانس رفتارهای خشونت آمیز جوانان را تبیین می‌کنند. بدین ترتیب، می‌توان رفتارهای خشونت آمیز جوانان را نتیجه کاهش سرمایه اجتماعی در جامعه دانست. هرچقدر احساس حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی در بین افراد وجود داشته باشد، سرمایه اجتماعی افزایش می‌یابد و تأثیر بازدارنده‌ای بر گسترش رفتارهای خشونت آمیز در جامعه خواهد داشت. بنابراین، سرمایه اجتماعی عامل بسیار مهمی برای مقابله با رفتارهای خشونت آمیز جوانان در جوامع معاصر است.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، رفتارهای خشونت آمیز، کنترل اجتماعی، حمایت اجتماعی و جوانان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

جرم اگر چه در کلیت خود جامعه را متضرر می‌سازد، اما جرایم خشن و رفتارهای خشونت‌آمیز در این میان جایگاهی ویژه دارند، زیرا ارتکاب به رفتارهای خشونت‌آمیز موجب خشن شدن سیمای کلی جامعه می‌شود و با ایجاد هراس اجتماعی احساس امنیت را در بین مردم کاهش می‌دهد. رفتارهای خشونت‌آمیز اثرات سو زیادی بر زندگی جوانان نیز دارد (هافمن^۱، ۲۰۲۰). اگر چه خود پرخاشگرگی معلول عوامل متعددی در جامعه است، اما وجود روحیه پرخاشگرگی و خشونت در یک جامعه می‌تواند فرایندهای جرم‌خیزی و بزه‌کار را تقویت نماید. این وضعیت، گرایش به بزه و جرایم خشن را افزایش می‌دهد. در این گونه شرایط با کاهش مدارای اجتماعی و تفاهم انسانی، احتمال ضرب و جرح و خشونت در سطح کلامی و رفتاری افزایش پیدا می‌کند و این شرایط علاوه بر تاثیر بازآموزی منجر به شکل‌گیری هویت خشن و خشونت‌گرایی در جامعه می‌شود. گسترش آسیب‌های اجتماعی^۲ از جوانب بسیاری به جوامع آسیب و زیان می‌رساند، به خصوص زمانی که جوانان را در بر گرفته باشد، زیرا جوانان سرمایه‌های مادی و معنوی جامعه محسوب شده و سلامت آنان به نوعی تضمین‌کننده بقا، دوام، سلامت و پویایی جامعه است.

در این میان وضعیت گذار در جامعه ایران و به تبع آن شهر ایلام، به دلیل کم رنگ شدن هنجارها، روابط و نظارت‌های سنتی و عدم جاگیری در بستر شرایط جدید منجر به شیوع و گسترش آسیب‌های اجتماعی در جامعه شده که بر مردم و جامعه تحمیل می‌شوند. از دیدگاه صاحب‌نظران و متخصصان، بیکاری، کاهش احساس مسئولیت اجتماعی، گسترش طلاق توافقی، قانون‌گریزی، افزایش حاشیه‌نشینی، گسترش روابط نامشروع، گسترش ریاکاری، پایین بودن سطح فرهنگ ترافیک، شکاف در روابط والدین و فرزندان، رشد جرایم مسلحانه، گسترش رشوه و ربا، گسترش خودکشی، افزایش سرقت و اعتیاد به مواد مخدر از جمله مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی شایع در شهر ایلام هستند (کمربگی و رشیدی، ۱۳۹۴: ۱۷۵-۱۷۷). براساس تحقیقی، ۳۴/۴ درصد از افراد مورد مطالعه دارای افسردگی خفیف و ۱۲/۲ درصد افسردگی متوسط دارند (باپیری و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۷).

تغییر و تحول در شرایط و مکانیسم‌های زندگی اجتماعی ضرورت طرح رویکردهای جدید در تبیین و تحلیل جامعه، مسائل و آسیب‌های اجتماعی مطرح ساخته است. اگرچه خشونت در معنای کلی و در معنای خاص (رفتارهای خشونت‌آمیز جوانان) از عوامل متعددی متأثر می‌شود، اما یکی از مواضع نظری برای تحلیل رفتارهای خشونت‌آمیز جوانان، استفاده از سرمایه اجتماعی^۳ است (هافمن، ۲۰۲۰). از رویکردهای جدید که می‌تواند به تبیین رفتارهای خشونت‌آمیز کمک کند، سرمایه اجتماعی است که مجموعه‌ای از منابع و ذخایر ارزشمندی (ارزش‌های اجتماعی) است که به‌طور بالقوه در روابط اجتماعی گروه‌ها و جامعه وجود دارد. از طریق این منابع کار افراد را در سطوح مختلف خرد، میانی و کلان جامعه آسان، سریع و کم هزینه و مطمئن می‌کند و بدین‌وسیله آنان را در رسیدن به اهداف مشترک اجتماعی کمک می‌کند. سرمایه اجتماعی مجموعه هنجارهای موجود در سیستم اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه شده و موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌شود (نوری و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۰۵) و به عنوان

1. Hoffmann
2. Social Pathology
3. Social Capital

● بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز پسران جوان (مورد مطالعه: شهر ایلام)

یک نظریه قابلیت و کارایی زیادی در تبیین و توضیح مسائل و مشکلات از جمله آسیب‌های اجتماعی را دارد به نحوی که می‌توان از آن به عنوان راه حل مشکلات اجتماعی نام برد. این مفهوم علیرغم توان تبیینی بالا و ماهیت چتر گونه خود در حوزه آسیب‌های اجتماعی و جرم‌شناسی، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. داشتن سرمایه در تمامی ابعاد به خصوص سرمایه اجتماعی را می‌توان راهی برای تقویت مدارای جوانان و ارتباطات سالم، کاهش نزاع و درگیری، برقراری آرامش، صلح و امنیت در جامعه در نظر گرفت (فیروزجائیان و نازنین، ۱۳۹۹: ۱۱۰). به نظر فوکویاما، سرمایه اجتماعی برای نظم اجتماعی اهمیت زیادی دارد و بسیاری از مسائلی که در جامعه وجود دارند از عدم یا ضعف سرمایه اجتماعی در جامعه ناشی می‌شود (فیروزجائیان و بابایی، ۱۳۹۲: ۱۴۰).

با این اوصاف، پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون وضعیت سرمایه اجتماعی در ایران از وضعیت نامطلوب به‌ویژه در استان‌های محروم حکایت دارد. از نظر فوکویاما، وجود آمار بالای خودکشی نشانه‌ای از فقدان سرمایه اجتماعی تلقی می‌شود (باستانی و رزمی، ۱۳۹۳: ۵۷). استان ایلام با ۲۸/۹۴ در هر صد هزار مرگ ناشی از خودکشی یک منطقه پر خطر به شمار می‌آید و شیوع خودکشی در این استان روند فزاینده‌ای دارد (آستارکی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). با وجود سطح پایین سرمایه اجتماعی در کشور و حوزه مورد مطالعه، گسترش دامنه آسیب‌های اجتماعی امری اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد، زیرا کاهش سرمایه اجتماعی با کاهش کنترل اجتماعی و افزایش فشار به دلیل فقدان عضویت در شبکه‌ها و برخورداری از پیامدهای مثبت عضویت در این شبکه‌ها می‌تواند بر ارتکاب به جرم موثر واقع شود. از سویی دیگر، جوانان به عنوان قشری عظیم با سهم چشمگیر ۳۵ درصدی در هرم جمعیتی کشور و سهم ۴۰ درصدی در استان ایلام از این وضعیت بیشتر متأثر خواهند شد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

افزایش و روند رو به رشد کجروی و جرائم جوانان^۱ به خوبی بیانگر افول سرمایه اجتماعی در جامعه و در بین جوانان به عنوان حیاتی‌ترین منبع یک جامعه است. اگرچه سرمایه انسانی جوانان افزایش یافته، اما سرمایه اجتماعی در بین والدین و فرزندان کاهش یافته و جامعه به شدت در معرض فرهنگ فردگرا قرار گرفته که اولویت را به فرد می‌دهد و بر علایق و مطالبات فردی تأکید دارد. «در جوامع مدرن، فردگرایی شکل خاصی از فرهنگ را ایجاد می‌کند که در آن افراد خودمختار هستند» (سهراب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۷۳). این وضعیت، بستر لازم برای ارتکاب به جرم را در بین جوانان فراهم کرده است. افزایش نگرانی‌های عمومی پیرامون مسایل جوانان و روند صعودی کجروی و جرائم جوانان و از جانب دیگر، پیچیدگی مسایل و جرائم، اتخاذ رویکردهای نظری نوین در حوزه آسیب‌های اجتماعی ضروری ساخته است. از این رو، پژوهش حاضر در پی پاسخ به سؤال زیر است:

چه رابطه‌ای میان سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز در بین جوانان پسر (۱۸ تا ۳۰ سال) شهر ایلام وجود دارد؟

قاسمی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و نزاع فردی در بین جوانان شهر ایلام»، به این نتایج رسیدند که بین سرمایه اجتماعی جوانان و نزاع و درگیری آنان، یک رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد. همچنین، بین حمایت اجتماعی و مشارکت اجتماعی و نزاع جوانان یک رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. به‌طور کلی، می‌توان گفت که با افزایش سهم سرمایه اجتماعی، نزاع بین فردی کاهش چشم‌گیری را نشان می‌دهد. رسول‌زاده اقدم و همکاران

(۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «مطالعه جامعه‌شناختی رابطه سرمایه اجتماعی با کجروی فرهنگی»، دریافته‌اند که بین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی) با کجروی فرهنگی رابطه معنادار معکوسی وجود دارد و سه متغیر اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی توانسته‌اند ۳۰ درصد از تغییرات کجروی فرهنگی را تبیین کنند. سیمی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «نقش سرمایه اجتماعی و شاخص‌های سلامت اجتماعی خانواده در پیش‌بینی نگرش به بزهکاری فرزندان»، به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی و شکوفایی اجتماعی در تبیین نگرش بزهکاری فرزندان بیش‌ترین نقش را داشته‌اند. بنابراین، تقویت کارآیی و عملکرد خانواده، نقش بارزی در تقویت شاخص‌های سرمایه اجتماعی و سلامت اجتماعی خانوادگی دارد. خواجه نوری و زارعی محمودآبادی (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «رابطه سرمایه اجتماعی و جرم جوانان»، انجام دادند که نتایج نشان می‌دهد در رابطه با بروز رفتارهای مجرمانه تفاوت معناداری بین دو جنس وجود دارد و بین طبقات شغلی والدین به لحاظ بروز رفتار مجرمانه جوانان رابطه معناداری وجود دارد. احمدی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرایم جوانان»، نشان دادند که بین سرمایه اجتماعی و میزان جرم جوانان از نظر آماری رابطه معناداری است؛ به این صورت که هر چه جوانان از سرمایه اجتماعی بیشتری برخوردار باشند، میزان ارتکاب به جرم آن‌ها کمتر است.

مور و ریگر^۱ (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان «سرمایه اجتماعی، انواع جرم و کنترل اجتماعی»، به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر میزان و نوع جرم پرداخته‌اند. این پژوهش که در بین ایالت‌های مختلف آمریکا صورت گرفته است، نشان می‌دهد با افزایش سرمایه اجتماعی میزان جرایم کاسته می‌شود. همچنین افزایش سرمایه اجتماعی بر نوع جرایم و جرایم مالکیت نیز تأثیرگذار است. دیلر و دیلر^۲ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «جرایم شهری و سرمایه اجتماعی»، به بررسی رابطه جرایم شهری ایالات متحده و سرمایه اجتماعی پرداخته‌اند. نتایج تجربی به‌طور کلی، پیش‌بینی‌های نظری را پشتیبانی می‌کند و نتیجه می‌گیرد که با افزایش سرمایه اجتماعی، جرایم شهری کاسته می‌شود. چوانگ و چوانگ^۳ (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان «تفاوت‌های جنسیتی در رابطه بین سرمایه اجتماعی و مصرف سیگار و الکل در تایوان»، نشان دادند که بین سرمایه اجتماعی با استعمال سیگار و نوشیدن الکل رابطه منفی وجود دارد. پاتنام (۲۰۰۱) در پژوهشی با عنوان «سرمایه اجتماعی: اندازه‌گیری و نتایج»، یافته است که وجود سرمایه اجتماعی تأثیر مثبتی در کاهش میزان جرم و جنایت و کاهش مراجعات و محکومیت‌های بزهکارانه و نابرابری‌های اقتصادی، مدنی و جنسیتی داشته است.

مرور سوابق تجربی در رابطه با موضوع بیانگر آن است که هر یک از پژوهش‌ها و وجهی از عوامل مؤثر بر گرایش به نزع و بزهکاری را مطالعه و بررسی کرده‌اند. در مجموع می‌توان این عوامل را به اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و جمعیتی در ارتباط با بزه و رفتارهای خشن تقسیم‌بندی کرد، اما سرمایه اجتماعی مورد توجه قرار نگرفته‌اند. از این رو، پژوهش حاضر بر سرمایه اجتماعی متمرکز است تا رفتارهای خشونت‌آمیز در بین جوانان شهر ایلام را مطالعه کند. همچنین این پژوهش بین

1. Moore and Recker
2. Deller and Deller
3. Chuang & Chuang

جوانان پسر به عنوان مهم ترین سرمایه انسانی هر جامعه ای انجام شده و برای بررسی دقیق موضوع، تاثیر متغیرهای واسط (حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی) از طریق تحلیل مسیر مطالعه شده است.

چارچوب نظری پژوهش

پیرامون تبیین چرایی علل ارتکاب به جرم، نظریات و رویکردهای متفاوتی وجود دارد. نظریه های ساختار اجتماعی^۱ با برداشتی فرهنگی و ساختاری، جرم و سایر انحرافات اجتماعی را محصول پیامد نابرابری های موجود در داخل ساختار اجتماعی می داند (پیترسون^۲ و همکاران، ۱۹۹۲؛ ۳۲۲). این نظریات به سه گروه نابسامانی اجتماعی^۳، احساس فشار و انحراف فرهنگی^۴ تقسیم می شوند (سیگل^۵ و سنا^۶، ۱۳۸۴: ۲۱۰). تئوری نابسامانی اجتماعی گسیختگی و ناکارآمدی نظام های سنتی و غیر رسمی کنترل اجتماعی را عامل جرم و بزهکاری می داند (نایی و ایار، ۱۳۹۱: ۵۴). براساس نظریه احساس فشار، وجود عواملی در جامعه برخی مردم را تحت فشار قرار می دهد و آنان را مجبور به کج رفتاری می کند (اگنیو^۷، ۱۹۹۵: ۲۸). فرصت های مشروع افتراقی^۸، ناکامی منزلتی، فرصت های نامشروع افتراقی از مهم ترین نظریه های فشار هستند. نظریه فرصت های مشروع افتراقی مرتن^۹ جرم و بزهکاری را ناشی از گسست و انفعال بین هدف های فرهنگی و وسایل نهادی شده جهت دسترسی به آن ها می داند. در ارتباط با سرمایه اجتماعی شرایط مذکور موجب می شود که تعهد و تعلق فرد نسبت به هدف ها و ابزارها کم شده و فرد مجبور می شود به این اهداف و ابزارها پشت پا زده و در نتیجه دچار کج روی و ارتکاب به جرم شود. اگنیو در نظریه فشار عمومی به سه منبع فشار یعنی عدم دستیابی به اهداف ارزشمند، حذف محرک های ارزشمند و وجود محرک های منفی اشاره می کند.

بنا بر تئوری های ساختار اجتماعی نیروهای اقتصادی و اجتماعی با تخریب خواص طبقات فرودست، ساکنان این مناطق را در معرض الگوهای رفتاری مجرمانه قرار می دهد، زیرا وضعیت فرودستی، احساس فشار، بی ثباتی جامعه به دلیل از هم گسیختگی همبستگی اجتماعی زمینه فرسایش اعتماد، تعامل بین افراد و تضعیف کنترل ها و نظارت های غیر رسمی اجتماعی فراهم می کند. در این رویکرد عناصر شناختی سرمایه اجتماعی در حالتی معکوس (بدبینی، احساس تبعیض، احساس محرومیت) و عناصر ساختاری و قالب روابط و اعمال کنترل غیر رسمی در نظر گرفته شده است.

1. Social Structure
2. Patterson
3. Social Disorganization
4. Cultural Deviance
5. Siegel
6. Sena
7. Agnew
8. Differential association
9. Merton

نظریه های کجروی فرهنگی^۱ مدعی می‌شوند که علت تحقق جرم، نوعی تعارض میان هنجارهاست (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶: ۳۴۴). نظریه‌های پسران بزهکار^۲ آلبرت کوهن^۳ و فرهنگ طبقه^۴ پایین و فرصت افتراقی^۵ کلووارد و اولین از مهم‌ترین این دسته از نظریات هستند. کوهن در نظریه پسران بزهکار، معتقد بود که جوانان به دلیل آنکه از طریق روش‌های متعارف توانایی کسب موفقیت ندارند، شکلی از تضاد فرهنگی را تجربه می‌کنند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳: ۸۵). کلووارد و اوهلین در نظریه فرصت افتراقی معتقدند که خرده فرهنگ بزهکاری فرصت‌هایی را برای آموختن و عمل کردن به نقش‌های بزهکارانه برای افراد فراهم می‌سازد (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶: ۴۲). در ارتباط نظریه‌های کجروی فرهنگی و سرمایه اجتماعی در تبیین و تحلیل جرم می‌توان به «سویه تاریک» سرمایه اجتماعی اشاره کرد.

تئوری‌های فرایند اجتماعی^۶ به بررسی رابطه بین جامعه‌پذیری و رفتارهای بزهکارانه پرداخته‌اند و دارای دو شاخه عمده نظریه یادگیری^۷ و نظریه کنترل^۸ هستند. براساس نظریه یادگیری اجتماعی، رفتار انحرافی آموختنی است (شفرز، ۱۳۹۹: ۱۵۹). در این زمینه ساترلند^۹ معتقد است که افراد به این علت کجرفتار می‌شوند که تعداد تماس‌های انحرافی آنان بیش از تماس‌های غیر انحرافی شان است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶: ۴۴). برگس و ایگریز^{۱۰} معتقدند که یادگیری رفتارهای مجرمانه از طریق فرایندهای همنشینی افتراقی، تقلید و فراگیری تعریف‌های شناختی ممکن می‌شود (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۴۰۲).

نظریه‌های فرایند اجتماعی بر عنصر روابط و شبکه روابط که از کلیدی‌ترین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی است، تأکید می‌کند. بنابر مفروضات این رویکرد، اگر روابط موجود در بین مردم از نوع مثبت و گرم باشد، از عهده مسائل اجتماعی می‌تواند برآیند، اما اگر این روابط منفی و مخرب باشند مردم را با مشکل مواجه ساخته و جرم و جنایت را در جامعه افزایش خواهند داد (چلبی و مبارکی، ۱۳۸۴: ۱۱۰). نظریه‌های خنثی‌سازی^{۱۱} و پیوند افتراقی به صراحت به موارد مذکور اشاره می‌کند. در این رویکرد نظریه کنترل اجتماعی هیرشی نیز عناصر شناختی و ساختاری سرمایه اجتماعی در قالب مؤلفه‌های چهارگانه دلبستگی، مشارکت، تعهد، تعلق مطرح و میزان آن‌ها را به عنوان منبعی جهت کنترل اجتماعی غیررسمی و کاهش انحرافات معرفی می‌کند.

گرشام سایکس^{۱۲} و دیوید ماتزا^{۱۳} در نظریه خنثی‌سازی مدعی هستند که بزهکاران و مجرمان از طریق یادگیری این توانایی را به دست می‌آورند که ارزش‌ها و نگرش‌های عادی را به طور موقت خنثی کنند و بین رفتار قانونی و بزهکارانه حرکتی نوسانی داشته باشند. آن‌ها این توانایی را از طریق تعامل با دیگران به دست می‌آورند (رحیمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴: ۹۴). در ارتباط با ابعاد

1. Cultural Deviance Theory
2. Delinquency boys
3. A. Cohen
4. cultural class
5. Differential association
6. Social Process Theories
7. Learning theory
8. Control theory
9. Sutherland
10. Burgess and Akers
11. Neutralization theory
12. Gresham Sykes
13. David Matza

کمی و کیفی سرمایه اجتماعی، می‌توان چنین نتیجه گرفت که سایکس و ماتزا به نوعی فرهنگ بی‌اعتمادی به گستردگی شعاع همه اعضا جامعه اشاره می‌کنند. اعتماد یکی از مهم‌ترین عناصر سرمایه اجتماعی است. وجود این انگاره ذهنی که همه کجروی می‌کنند، منجر به کاهش تعاملات و فرسایش سرمایه اجتماعی می‌شود.

بر اساس نظریه کنترل^۱، جرم و رفتار انحرافی امری جهان شمول و سازی در بین همه اقشار و طبقات اجتماعی است و این اعمال کنترل اجتماعی بر افراد است که جلوی کج رفتاری را می‌گیرد (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶: ۴۷). بر اساس تئوری تراویس هیرشی^۲ پیوند فرد با جامعه است که مهم‌ترین متغیر در هم‌نوا بودن یا هم‌نوا نبودن فرد محسوب می‌شود. وی قیود این پیوند را تحت چهار مفهوم کلی دلبستگی^۳، تعهد^۴، درگیری^۵ و باور^۶ خلاصه می‌کند (احمدی، ۱۳۸۴: ۹۰). مؤلفه‌های اعتقاد تعلق خاطر به خانواده، دوستان، اجتماع (صداقت، اخلاقیات، انصاف، عرق ملی، مسئولیت‌پذیری) بعد کیفی و ذهنی نظریه کنترل اجتماعی هیرشی هستند و مؤلفه‌های تعهد (خانواده، شغل، موفقیت، آینده، اهداف) و مؤلفه‌های مشارکت (فعالیت‌های مدرسه، عضویت در گروه‌های درسی، سازمان‌های محلی، مذهبی و باشگاه‌های اجتماعی) ابعاد کمی (ساختاری) نظریه کنترل اجتماعی هیرشی است. با این اوصاف مشاهده می‌شود کنترل اجتماعی و پیوندهای اجتماعی یعنی عناصر کلیدی سرمایه اجتماعی عناصر ضروری تئوری پیوند اجتماعی هیرشی هستند (سلمی و کیویوری، ۲۰۰۶: ۱۲۶).

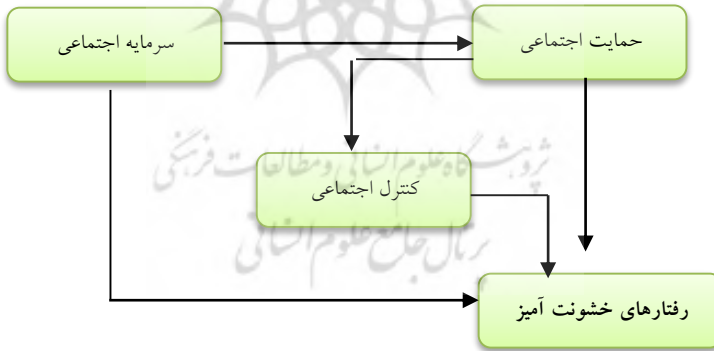
به‌طور کلی، سرمایه اجتماعی به صورت مستقیم و غیرمستقیم (کنترل اجتماعی) بر ارتکاب به جرم تأثیر می‌گذارد. اغلب نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی را منبعی جهت دسترسی آسان به اهداف ذکر می‌کنند، زیرا سبب تسهیل همکاری و تعامل و کاهش هزینه‌های عمل می‌شود (کلدی، ۱۳۸۷: ۱۹۴) همان گونه که فیلد آن را منابع مفید و قابل دسترس برای یک کنشگر می‌داند که از روابط اجتماعی او به دست می‌آید (فیلد، ۲۰۰۳: ۲۳). از خصیصه‌های مهم سرمایه اجتماعی این است که پیوند ارتباطی میان افراد را تقویت می‌کند و پیوندهای متقابل موجب ارتقا همکاری و همبستگی میان اعضای جامعه می‌شود. از جانب دیگر با وجود سرمایه اجتماعی و فرض وجود آن در بین افراد فراهم کردن شرایط دادوری اعاده‌گر^۷ امکان جذب افرادی که انحرافات ناچیز و اولیه از مقررات اجتماعی داشته‌اند فراهم می‌گردد. هر کجا که میزان مشارکت و پیوندهای اجتماعی کاهش می‌یابد، آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی رو به افزایش می‌گذارد (توسلی و موسوی، ۱۳۸۴: ۶۶).

سرمایه اجتماعی از طریق کنترل اجتماعی یک تأثیر غیرمستقیم بر ارتکاب به بزه دارد یعنی یک مجموعه قواعد خاص، تقویت سرزنش اخلاقی، تسهیل هماهنگی‌ها، کنترل عوامل خنثی کننده و افزایش شرم گناه (شرم حضور) ایجاد می‌کند تا محدودیت‌های ساختاری و رفتاری ایجاد کند که در نتیجه آن جرائم و انحرافات رفتاری کاهش یابند. برخی از نظریه‌های جامعه‌شناسی، از جمله تئوری کنترل اجتماعی هیرشی علت جرم و بزه را نتیجه گسستگی و یا تضعیف پیوندهای اجتماعی

1. Social Control Theory
2. Travis Hirschi
3. Attachment
4. Commitment
5. In Evolvement
6. Belief
7. Restore active justice

افراد با هم و با جامعه می‌دانند. در تئوری‌های بی‌سامانی اجتماعی، فرصت افتراقی، خرده فرهنگ‌های انحرافی و آنومی اجتماعی در زمینه پیوستگی و مشارکت فرد با جامعه نقش عناصر شناختی و ذهنی به‌عنوان پیش‌نیاز مهم به نظر می‌رسد، زیرا با وجود این بی‌اعتمادی و بدبینی احتمال مشارکت در جامعه کمتر می‌شود. کنترل اجتماعی و پیوندهای اجتماعی از عناصر کلیدی سرمایه اجتماعی هستند و همچنین از عناصر ذاتی تئوری محدودیت اجتماعی‌اند و مردم به وسیله پیوندشان با جامعه کنترل می‌شوند.

به‌طور خلاصه اینکه عناصر شناختی (کیفی) سرمایه اجتماعی (اعتماد، صداقت) در ترکیب با عناصر ساختاری (کمی) مشارکت (تعلق و تعهد) به صورت مستقیم و غیرمستقیم (از طریق کنترل اجتماعی) می‌تواند منجر به کاهش تعدیل و کنترل بزهکاری شود. از بحث‌های نظری می‌توان استنباط کرد که سرمایه اجتماعی و بزه مرتبط‌اند؛ به این معنا که سرمایه اجتماعی و جرم دارای رابطه‌ای معکوس هستند. یعنی هر چه سرمایه اجتماعی بیشتر باشد احتمال ارتکاب به بزهکاری از جانب افراد کمتر خواهد بود. استدلال ما در مباحث قبل این بود که سرمایه اجتماعی به صورت مستقیم و غیرمستقیم از طریق متغیر واسطه (کنترل اجتماعی) با بزهکاری مرتبط است. به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی با تقویت پیوند فرد و جامعه هزینه نقض قواعد جمعی و هنجارشکنی را افزایش داده و از جانب دیگر، ابعاد شناختی سرمایه اجتماعی با تقویت این ذهنیت که دیگران قابل اعتماد، صادق و درستکارند، می‌تواند پایبندی به قوانین را تقویت نموده و از این طریق منجر به کاهش بزه شود. تقارن اعتماد، آگاهی و شبکه‌های ارتباطی بین افراد با هم و با سازمان‌ها، کنترل و حساسیت اجتماعی را بالا برده و این ظرفیت می‌تواند در کاهش بزه مؤثر واقع شود. بنابراین، با توجه به مباحث نظری پیرامون رابطه سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت‌آمیز مدل نظری زیر مطرح می‌شود:

نمودار ۱. مدل نظری پژوهش

فرضیات پژوهش

- بین میزان سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت‌آمیز رابطه وجود دارد.
- بین میزان کنترل اجتماعی و رفتارهای خشونت‌آمیز رابطه وجود دارد.
- بین میزان حمایت اجتماعی و رفتارهای خشونت‌آمیز رابطه وجود دارد.
- نقش میانجی‌گری کنترل اجتماعی بر رابطه بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت‌آمیز معنادار است.

● بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز پسران جوان (مورد مطالعه: شهر ایلام)

● نقش میانجی‌گری حمایت اجتماعی بر رابطه بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز معنادار است.

روش‌شناسی پژوهش

نوع پژوهش کاربردی و روش آن پیمایشی^۱ از نوع همبستگی و کاربردی است که اطلاعات با استفاده از ابزار پرسشنامه گردآوری شده‌اند. جامعه آماری این پژوهش را جوانان پسر ۱۸ تا ۳۰ سال شهر ایلام در سال ۱۳۹۸ تشکیل می‌دهند که براساس اطلاعات مرکز آمار ایران برابر با ۲۷۲۵۰ نفر هستند. برای تعیین حجم نمونه، وقتی که پژوهش از نوع همبستگی است از سمپل پاور^۲ استفاده می‌شود. حجم نمونه مورد نیاز برای اندازه اثر ۰/۱۹، خطای ۰/۰۵ و قدرت آزمون ۰/۸۰ که مورد توافق پژوهشگران است، برابر ۵۲۰ نفر به دست آمد. از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای برای انتخاب حجم نمونه استفاده شده است. براین اساس، شهر ایلام به ۳۵ محله تقسیم شد که از بین آن‌ها ۸ محله به شیوه تصادفی انتخاب شدند. در نهایت از هر محله به تعداد برابر نمونه به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه نهایی تکمیل شد. برای پایایی^۳ در این پژوهش از روش اعتبار محتوا استفاده شده است. همچنین برای تعیین روایی^۴ از ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون با استفاده از نرم افزار spss22 استفاده شد.

متغیر تابع یا وابسته پژوهش رفتارهای خشونت آمیز است. رفتارهای خشونت آمیز طیفی از رفتار است که هم به تخلف از قانون و هم به تخلف از هنجارهای اجتماعی و فرهنگی بدون قانون شکنی رسمی اطلاق می‌شود (فاطمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۲). به عبارت دیگر، هر گونه اقدام به عملی که برخلاف مقررات، قوانین و معیارهای ارزشی فرهنگی یک جامعه باشد رفتارهای خشونت آمیز نامیده می‌شود. بنابراین، رفتارهای خشونت آمیز به آن نوع اعمالی اطلاق می‌شود که قانوناً ممنوع‌اند یا از لحاظ اجتماعی قبیح شمرده می‌شوند. این اعمال از لحاظ هنجارهای حقوقی یا اجتماعی به منزله اعمال منحرف و یا ضد اجتماعی تعیین و ارزیابی می‌شوند. رفتارهای خشونت‌آمیز در این پژوهش از طریق ۵ گویه محقق ساخته و در چارچوب مقیاس لیکرت با دامنه نمرات ۱ تا ۵ سنجیده شده است. نمره ۵ به معنای فقدان کج رفتاری و نمره ۲۵ بیانگر میزان بالا و حداکثر ارتکاب به رفتارهای خشونت آمیز است. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آمده است.

متغیر مستقل پژوهش سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی مجموعه قوانین، هنجارها و الزامات (تعهدات) است. روابط متقابل و اعتماد حک شده در روابط اجتماعی، ساختارهای اجتماعی و سلسله مراتب نهادی جامعه تعریف شده است که اعطای آن را قادر به دستیابی به اهداف جمعی و فردی‌شان می‌سازد (کلمن، ۱۹۸۸). پاکستان^۵ برای سرمایه اجتماعی دو بعد قائل است: ۱. پیوندهای عینی میان افراد ۲. نوع ذهنی پیوند یعنی پیوندهای میان افراد باید دارای ویژگی خاص باشد دو جانبه، مورد اعتماد و مستلزم احساس مثبت (پاکستون، ۱۹۹۹: ۹۳). در این پژوهش سرمایه اجتماعی در دو بعد ساختاری و شناختی در نظر گرفته شده است. شاخص کمی سرمایه اجتماعی از دو بعد سرمایه

1. Survey
2. Spss sample power
3. Validity
4. Reliability
5. paxton

اجتماعی ساختاری (کمی) متشکل از مؤلفه‌های (مشارکت رسمی و غیر رسمی - مذهبی، خیریه‌ای و همیارانه) و سرمایه اجتماعی شناختی از دو مؤلفه اعتماد (اعتماد بین شخصی و اعتماد نهادی) و آگاهی سیاسی و حقوقی ساخته شده است.

اعتماد اجتماعی^۱ نوعی نگرش یا انتظار است که فرد نسبت به رفتار صادقانه و درست از افراد دیگر دارد (بورسیو^۲ و همکاران، ۲۰۲۰: ۹). اعتماد هدف و محصول ارتباط است، بدون اعتماد، همکاری و مشارکت غیرممکن خواهد بود. اعتماد تسهیل‌کننده مشارکت است (زتومکا^۳، ۱۳۹۱: ۴۹). در این پژوهش اعتماد در دو سطح شخصی و نهادی (انتزاعی) مورد سنجش قرار گرفته است. اعتماد بین شخصی با ۱۰ گویه و اعتماد نهادی با ۷ گویه به صورت محقق ساخته و در چارچوب مقیاس لیکرت با دامنه نمرات ۱ تا ۵ سنجش شده‌اند. نمره ۱ به معنای فقدان اعتماد و نمره ۵ بیانگر حداکثر اعتماد است. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۵ به دست آمده است.

منظور از مشارکت^۴، مشارکت اجتماعی افراد در گروه‌های خارج از خانواده و عرصه سیاسی و محیط کار (احزاب سیاسی، سندیکاها، گروه‌های اجتماعی) است. پس انواع مشارکت‌های داوطلبانه و عضویت فعال در گروه‌هایی خارج از خانواده و سازمان‌های سیاسی و گروه‌های فشار جزو مشارکت اجتماعی محسوب می‌شود (هلی^۵: ۲۰۰۱: ۲). مراد از مشارکت در این پژوهش مشارکت رسمی و غیر رسمی (همیارانه، خیریه‌ای و مذهبی) است. در پژوهش حاضر مشارکت رسمی با ۱۰ گویه و مشارکت غیر رسمی در سه بعد فرعی مشارکت همیارانه با ۹ گویه، مشارکت مذهبی با ۸ گویه و مشارکت خیریه‌ای با ۸ گویه به صورت محقق ساخته و در چارچوب مقیاس لیکرت با دامنه نمرات ۱ تا ۵ سنجش شده‌اند. نمره ۱ به معنای فقدان مشارکت و نمره ۵ بیانگر حداکثر مشارکت است. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمده است. آگاهی دانش نظری و دانسته‌های فرد پیرامون یک موضوع خاص است که در این پژوهش در دو مقوله سیاسی و حقوقی مدنظر بوده است. آگاهی سیاسی با ۷ گویه و آگاهی سیاسی با ۶ گویه به صورت محقق ساخته سنجیده شده‌اند. نمره ۰ به معنای فقدان آگاهی و نمره ۱ به معنای حداکثر میزان آگاهی است. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به دست آمده است.

منظور از کنترل اجتماعی نظارت غیر رسمی است که توسط مراجع غیررسمی بر فرد و رفتار وی اعمال می‌شود. به عبارتی، کنترل اجتماعی تلاش برای مخالفت با انحراف یا تشویق به انطباق با هنجارهای تصور می‌شود (دفلم^۶، ۲۰۱۹: ۳۰). هرچه فرد بیشتر احساس کند که دیگران او را تحت مراقبت و نظارت دارند، احتمال هم‌نمایی او با موازین و مقررات جامعه بیشتر می‌شود. از طریق ۶ گویه محقق ساخته و در چارچوب مقیاس لیکرت با دامنه نمرات ۱ تا ۵ سنجش شده‌اند. نمره ۱ به معنای فقدان کنترل و نمره ۵ بیانگر حداکثر کنترل است. در این مقیاس، میزان کنترل اجتماعی از طریق اعضای خانواده، اقوام نزدیک و بستگان، همسایه‌ها و اعضای محل زندگی، دوستان و مأمورین

1. Social trust
2. Burciu
3. Sztompka
4. Cooperation
5. Helly
6. Deflem

دولتی و پلیس ارزیابی شده است. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آمده است.

حمایت اجتماعی به در دسترس بودن اعضای خانواده، دوستان، همسایگان و غیره برای ارائه کمک‌های روانی، جسمانی، مالی و غیره در مواقع ضروری اشاره می‌کند (گنو، ۲۰۲۱: ۲). حمایت اجتماعی از طریق ۲۴ گویه پرسشنامه کاترونا و راسل^۱ (۱۹۸۷) و در چارچوب مقیاس لیکرت با دامنه نمرات ۱ تا ۵ سنجش شده است. نمره ۱ به معنای فقدان حمایت و نمره ۵ بیانگر حداکثر حمایت است. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمده است.

یافته‌های پژوهش

در بررسی متغیرهای سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال، نوع شغل و سن افراد مورد پرسش‌گری قرار گرفت. اطلاعات جدول ۱، نشان می‌دهد که از لحاظ سطح تحصیلات بیشتر پاسخگویان در مقطع دبیرستان (۵۳/۴) و کم‌ترین آن‌ها در مقطع دکتری (۰/۲) تحصیل کرده‌اند. همچنین از لحاظ وضعیت اشتغال، ۵۶/۹ درصد پاسخگویان شاغل و ۴۳/۱ درصد غیر شاغل هستند. از ۵۲۰ نفر پاسخگو ۹/۲ درصد افراد کارمند دولت، ۶۷/۱ درصد شغل آزاد و ۲۳/۷ درصد آن‌ها بیکار هستند. از این تعداد پاسخگو، ۳۵/۱ درصد بین ۱۸ تا ۲۲ سال، ۳۴/۴ درصد بین ۲۳ تا ۲۶ سال و ۳۰/۵ درصد بین ۲۴ تا ۳۰ سال سن دارند.

جدول ۱. متغیرهای توصیفی

وضعیت	درصد و فراوانی	وضعیت	درصد و فراوانی
بی‌سواد	۰/۶ (۳)	شاغل	۵۶/۹ (۲۹۳)
ابتدایی	۶/۶ (۳۳)	غیر شاغل	۴۳/۱ (۲۲۲)
راهنمایی	۱۱/۲ (۵۶)	کارمند	۹/۲ (۳۶)
دبیرستان	۵۳/۴ (۲۶۷)	آزاد	۶۷/۱ (۲۶۳)
فوق دیپلم	۰/۱۶ (۸۰)	بیکار	۲۳/۷ (۹۳)
لیسانس	۱۰/۴ (۵۲)	۱۸ تا ۲۲ سال	۳۵/۱ (۱۸۳)
فوق لیسانس	۱/۶ (۸)	۲۳ تا ۲۶ سال	۳۴/۴ (۱۷۹)
دکتری	۰/۲ (۱)	۲۷ تا ۳۰ سال	۳۰/۵ (۱۵۸)

همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود سرمایه اجتماعی، حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی در بین پسران جوان از وضعیت نامطلوبی برخوردار است. با توجه به درصدهای فراوانی تجمعی ۶۴/۸ درصد از جوانان پسر در سطح کم و خیلی کم و ۳۵/۲ درصد از جوانان در سطح متوسط و پایین‌تر از آن به رفتارهای خشونت آمیز گرایش دارند.

جدول ۲. متغیرهای تحقیق

متغیر سطح	سرمایه اجتماعی		حمایت اجتماعی		کنترل اجتماعی		رفتارهای خشونت آمیز	
	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد
خیلی کم	۶۱	۱۱/۸	۱۵۹	۳۱/۲	۱۰۸	۲۱/۵	۹۷	۱۹/۱
کم	۲۰۶	۳۹/۹	۱۹۳	۳۷/۸	۹۵	۱۸/۹	۲۳۲	۴۵/۷
متوسط	۱۸۷	۳۶/۲	۱۰۹	۲۱/۴	۱۲۲	۲۴/۳	۷۳	۱۴/۴
زیاد	۵۸	۱۱/۲	۳۰	۵/۹	۱۱۱	۲۲/۱	۸۳	۱۶/۳
خیلی زیاد	۴	۰/۸	۱۹	۳/۷	۶۷	۱۳/۳	۲۳	۴/۵
جمع	۵۱۶	۱۰۰	۵۱۰	۱۰۰	۵۰۳	۱۰۰	۵۰۸	۱۰۰

نتایج جدول ۳، نشان می‌دهد که بین کنترل اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز جوانان در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معناداری وجود دارد. جهت رابطه مذکور منفی و شدت آن قوی (۰/۴۵۳) است. بنابراین، با افزایش میزان کنترل اجتماعی رفتارهای خشونت آمیز جوانان کاهش می‌یابد. بین حمایت اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز جوانان نیز در سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه منفی و معناداری وجود دارد. شدت رابطه یاد شده ضعیف (۰/۱۹۸) است. از این رو، با افزایش میزان حمایت اجتماعی میزان رفتارهای خشونت آمیز جوانان کاهش می‌یابد. همچنین نتایج آزمون پیرسون نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز جوانان رابطه معنادار، منفی و قوی (۰/۴۱۹) وجود دارد. به عبارتی، با افزایش میزان سرمایه اجتماعی رفتارهای خشونت آمیز جوانان کاهش می‌یابد.

جدول ۳. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر مستقل و متغیرهای وابسته

متغیر وابسته	متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معناداری	توضیحات
رفتارهای	کنترل اجتماعی	۰/۴۵۳**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
خشونت آمیز	حمایت اجتماعی	۰/۱۹۸**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
جوانان	سرمایه اجتماعی	۰/۴۱۹**	۰/۰۰۰	تأیید رابطه

جدول ۴، نشان می‌دهد ضریب بتا سرمایه اجتماعی ۰/۳۹۹- که مبین رابطه منفی سرمایه اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز است. به این معنی که هر چه میزان سرمایه اجتماعی بیشتر باشد، میزان رفتارهای خشونت آمیز کمتر است. حمایت اجتماعی با ضریب بتا ۰/۳۰۶-، کنترل اجتماعی با ضریب بتا ۰/۲۳۸- نیز مبین رابطه منفی این دو متغیر و رفتارهای خشونت آمیز جوانان است. به عبارتی هر چه حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی بیشتر باشد، میزان بزهکاری جوانان کمتر است. سطح معنی داری متغیرهای مستقل کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، مدل علی پژوهش که مبین تأثیر متغیرهای مستقل (حمایت اجتماعی، کنترل اجتماعی و سرمایه اجتماعی) بر متغیر وابسته (رفتارهای خشونت آمیز جوانان) است تأیید می‌شود. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده (۰/۲۲۵) نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل تنها ۲۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

جدول ۴. آماره‌های تحلیل رگرسیون چندگانه رفتارهای خشونت آمیز جوانان

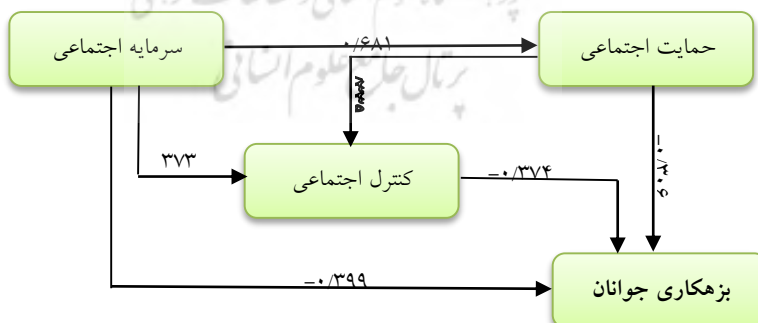
سطح معناداری	T	ضرایب استاندارد شده	ضرایب غیر استاندارد	B	
		Beta	Std. Error		
۰/۰۰۰	۲۲/۲۳۳		۰/۱۶۹	۳/۷۶۴	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	-۷/۳۷۰	-۰/۳۷۴	۰/۰۴۷	-۰/۳۴۳	کنترل اجتماعی
۰/۰۰۰	۵/۴۲۴	۰/۳۰۶	۰/۰۷۵	۰/۴۰۴	حمایت اجتماعی
۰/۰۰۰	-۷/۰۰۵	-۰/۳۹۹	۰/۰۹۵	-۰/۶۶۸	سرمایه اجتماعی
۴/۸۱۰۶۹		ضریب تعیین تعدیل شده: ۰/۲۲۵		۰/۲۳۰	ضریب تعیین

جدول ۵، نشان می‌دهد متغیرهای سرمایه اجتماعی با ضریب تأثیر $-۰/۲۴۷$ و کنترل اجتماعی با ضریب تأثیر $-۰/۲۳۸$ بیش‌ترین تأثیر مستقیم بر متغیر وابسته رفتارهای خشونت آمیز جوانان را دارند. همچنین متغیر مستقل سرمایه اجتماعی علاوه بر اثر مستقیم از طریق متغیر واسط کنترل اجتماعی با ضریب اثر غیر مستقیم $-۰/۱۴۲$ بر متغیر وابسته تحقیق نیز تأثیرگذار است. به‌طور کلی، مجموع اثر متغیر سرمایه اجتماعی بر رفتارهای خشونت آمیز جوانان $۰/۳۹۲$ است.

جدول ۵. مدل تحلیل عوامل موثر بر ارتکاب به رفتارهای خشونت آمیز جوانان

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	مجموع اثر
سرمایه اجتماعی	$-۰/۲۴۷$	$-۰/۱۴۵$	$۰/۳۹۲$
حمایت اجتماعی			
کنترل اجتماعی	$-۰/۲۳۸$		$-۰/۲۳۸$
کل اثر علی			$۰/۲۵۱$

مکانیسم تأثیرگذاری مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته تحقیق، از طریق مدل تحلیل مسیر در نمودار ۲ نشان داده شده است.

نمودار ۲. مدل تجربی پژوهش

با توجه به مقادیر جدول ۶، جدول ماتریس اثرات، امکان ارزیابی و مقایسه اثرات مختلف متغیرهای مستقل فراهم می‌شود. اثر مستقیم متغیر مستقل سرمایه اجتماعی ($۰/۶۸۱$) از سایر متغیرهای

مستقل بیشتر است. بیشترین اثر مستقیم به ترتیب مربوط به متغیرهای سرمایه اجتماعی و کنترل اجتماعی بوده است. متغیرهای سرمایه اجتماعی و حمایت اجتماعی به ترتیب دارای بیشترین اثر غیرمستقیم نیز بوده‌اند و متغیر مستقل کنترل اجتماعی فاقد اثر غیرمستقیم بر روی متغیر رفتارهای خشونت آمیز است. متغیر سرمایه اجتماعی فاقد اثر کاذب بوده، اما متغیرهای مستقل کنترل اجتماعی (۰/۲۸۳) و متغیر حمایت اجتماعی (۰/۱۲۷) به ترتیب دارای بیشترین اثر کاذب بر متغیر وابسته رفتارهای خشونت آمیز هستند، اما از همه مهم‌تر مجذور اثرات خالص است که نشان می‌دهد هر متغیر مستقل چه نسبتی از متغیر وابسته رفتارهای خشونت آمیز را تبیین می‌کند. مقایسه مجذور اثرات خالص نشان می‌دهد که متغیر سرمایه اجتماعی به‌تنهایی قادر بوده است ۱۷ درصد تغییرات متغیر وابسته رفتارهای خشونت آمیز را تبیین نماید. مجذور اثرات خالص متغیرهای مستقل حمایت اجتماعی بر متغیر وابسته ۰/۱۶ و کنترل اجتماعی ۰/۰۸ است. این بدان معناست که سهم متغیر مستقل سرمایه اجتماعی در تبیین متغیر وابسته، حدود یازده برابر مجذور اثر خالص متغیر حمایت اجتماعی و بیش از دو برابر مجذور اثر خالص متغیر کنترل اجتماعی در تبیین تغییرات متغیر وابسته رفتارهای خشونت آمیز است.

۶۹

جدول ۶. ماتریس اثرات متغیرهای نمودار مسیر شکل ۱ ($R^2 = ۰/۲۶۹$)

متغیر مستقل	اثر مرتبه صفر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کاذب	اثر خالص	مجذور اثر خالص
رفتارهای خشونت آمیز > کنترل						
حمایت اجتماعی > سرمایه اجتماعی						
رفتارهای خشونت آمیز > حمایت						
سرمایه اجتماعی	۰/۴۱۴ -	۰/۶۸۱	۰/۲۰۸ -	-	۰/۴۱۴ -	۰/۱۷۱
رفتارهای خشونت آمیز > کنترل اجتماعی > سرمایه اجتماعی						
حمایت اجتماعی	۰/۱۹۷ -	۰/۳۰۶ -	۰/۱۳۹ -	۰/۱۴۹ -	۰/۱۲۷	۰/۰۱۶
کنترل اجتماعی	۰/۴۳۵ -	۰/۳۷۴ -	-	۰/۰۶۱ -	۰/۲۸۳ -	۰/۰۸۰
کل						۰/۲۶۹

بحث و نتیجه‌گیری

خشونت و پرخاشگری یکی از مباحث مورد توجه در جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسی انحرافات محسوب می‌شود. گسترش جرم و رفتارهای خشونت آمیز در یک جامعه می‌تواند، چالشی برای توسعه تلقی شود. این پژوهش به بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و ارتکاب به رفتارهای خشونت آمیز در بین جوانان پرداخته است. تحولات حادث شده ضرورت توجه به برخی از نظریه‌های جدید جهت تبیین مسایل اجتماعی را ضروری ساخته است؛ در این میان سرمایه اجتماعی با نگرشی نو به

ماهیت و فرم روابط اجتماعی و ایجاد پیوند میان سطوح خرد و کلان، شبکه و ساختارهای اجتماعی، در تبیین جرم به گونه‌ای عام و رفتارهای خشونت آمیز و جرایم خشن به گونه‌ای توانایی ارائه نگرشی تازه را داراست.

نتایج تحلیل چند متغیره حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی بر میزان رفتارهای خشونت آمیز در بین جوانان تاثیرگذار است. جهت رابطه مذکور معکوس است یعنی با افزایش سرمایه اجتماعی میزان ارتکاب رفتارهای خشونت آمیز در بین جوانان کاهش می‌یابد. اگر چه هر کدام از نظریه پردازان حوزه سرمایه اجتماعی این نظریه را به گونه‌ای خاص مورد استفاده قرار داده و گاه در مورد کارکرد آن اختلاف نظر دارند، اما فصل مشترک این نظریه پردازان در مورد سرمایه اجتماعی این است که آن را مجموعه‌ای از روابط می‌دانند که قرین اعتماد و تعهد متقابل باشد و موجب تسهیل کنش و دستیابی به اهداف می‌شود. آنچه از رویکردهای نظری مذکور در ارتباط با رفتارهای خشونت آمیز، استنباط می‌شود این است که سرمایه اجتماعی دارای پتانسیل ارتباطی و کنترل اجتماعی است یعنی با بالا رفتن سرمایه اجتماعی حمایت‌های دریافتی فرد بالا رفته و به این دلیل آسیب‌پذیری افراد در برابر آسیب‌های اجتماعی افزایش یافته و احتمال ارتکاب رفتارهای خشونت آمیز از جانب وی کاهش می‌یابد. نتایج این بخش از پژوهش با یافته‌های پژوهش‌هایی مانند چلبی و عبدالهی (۱۳۸۲)، نوری و زارعی محمودآبادی (۱۳۸۴)، نظری (۱۳۸۶)، رضانی (۱۳۸۶)، ورمزیار (۱۳۸۷)، و بحرینی (۱۳۸۹)، ابراهیمی لویه و همکاران (۱۳۹۰)، ناییب و ایار (۱۳۹۱)، واحدی و همکاران (۱۳۹۲)، رازقی و رضوانی (۱۳۹۲)، افشانی و همکاران (۱۳۹۴)، خواجه نوری و زارعی محمدآبادی (۱۳۹۵)، احمدی و همکاران (۱۳۹۵)، سیمی و همکاران (۱۳۹۶)، رسول زاده اقدم و همکاران (۱۳۹۷)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۸)، پاتنام (۲۰۰۱)، کالوین و همکاران (۲۰۰۲)، پاتنام (۲۰۰۱)، رایت و همکاران (۲۰۰۱)، رایت و فیتزپاتریک (۲۰۰۶)، سلمی و کیویوری (۲۰۰۶)، چوانگ و چوانگ (۲۰۰۸)، مورو و ریک (۲۰۱۳)، فتاحی (۲۰۱۵)، ایران پور و همکاران (۲۰۱۹)، بینک و همکاران (۲۰۱۹) و هافمن (۲۰۲۰) هم خوانی دارد.

نتایج حاصل از آماره پیرسون نشان می‌دهد که حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی نیز بر میزان رفتارهای خشونت آمیز جوانان به صورت مستقیم و معکوس تاثیرگذار است. به عبارتی، هر چقدر میزان حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی افزایش می‌یابد، میزان رفتارهای خشونت آمیز جوانان کاهش پیدا می‌کند. پیوندهای متقابل فرد با افراد، گروه‌ها و ساختارهای اجتماعی موجب افزایش کنترل‌های اجتماعی (غیر رسمی) می‌شود، زیرا پیوند متقابلی که قرین اعتماد و آگاهی باشد، از ضریب بی‌تفاوتی ساکنان محل نسبت به کجروی‌های که در محیط پیرامون اتفاق می‌افتد، کاهش می‌دهد و با افزایش ضریب حساسیت ساکنان محله و اعضای جامعه دامنه کنش‌های کجروانه و مجرمانه را کاهش می‌یابد. این یافته با نظریات حوزه جرم در بسیاری از وجوه رابطه تطابقی یا تکمیلی دارد. نتایج این بخش از پژوهش با یافته‌های پژوهش‌هایی مانند ناییب و ایار (۱۳۹۱)، تاج‌بخش (۱۳۹۲) و قاسمی و همکاران (۱۳۹۸) هم خوانی دارد.

براساس مدل تحلیل مسیر، سرمایه اجتماعی با میانجی‌گری متغیرهای حمایت اجتماعی و کنترل اجتماعی نیز بر میزان رفتارهای خشونت آمیز جوانان تاثیرگذار است. نظریات در حوزه جرم گذشته از تمایزات در چند محور با هم اتفاق نظر دارند این نظریه‌ها در هر صورت ساختارهای اجتماعی را در بسط و گسترش رفتارهای مجرمانه دخیل می‌دانند. تئوری‌های ساختار اجتماعی به نابرابری ساختاری و ناهمگونی و کاهش پتانسیل حمایتی و نظارتی در مناطق جرم خیز اشاره دارند. تئوری‌های فرایند اجتماعی ضمن توجه به پیوند فرد و جامعه، پیوند را داری پتانسیل نظارت و کنترل می‌دانند.

هر چند به الگوبرداری از رفتارها انحرافی و مجرمانه نیز نظر دارند. به طور کلی، پلیس برای کنترل رفتارهای خشونت آمیز باید توجه ویژه‌ای به مفهوم سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن در جامعه داشته باشد. ارتقای سرمایه اجتماعی در جامعه یکی از مهم‌ترین راه‌کارهای مقابله با جرم و بزه‌کاری محسوب می‌شود که باید در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی مورد توجه جدی قرار گیرد.

منابع

- آسترکی، پیمان؛ کیخاوندی، ستار؛ منصوریان، مرتضی؛ بشیری، سودابه؛ قربانی، مصطفی؛ رضاپور، عزیز؛ شفیعیان، زهرا و چرکزی، عبدالرحمن. (۱۳۹۳). «بررسی مقایسه‌ای علل و شیوه‌های خودکشی منجر به مرگ ارجاعی به پزشکی قانونی طی سال‌های ۸۳-۸۸ در استان ایلام». مجله پزشکی قانونی. دوره ۱۹، شماره ۶۹، صص ۳۸۵ - ۳۹۱.
- احمدی، حبیب. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: سمت
- بایری، امیدعلی؛ کمریگی، خلیل و رضایی، نورمحمد. (۱۳۹۹). «رابطه ابعاد احساس امنیت و افسردگی در دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان ایلام». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی. دوره ۱۳، شماره ۴، صص ۳۳ - ۵۶.
- باستانی، علیرضا و رزمی، سید محمدجواد. (۱۳۹۳). «رتبه‌بندی غیرمستقیم استان‌های ایران برحسب سرمایه اجتماعی». فصلنامه رفاه اجتماعی. دوره ۱۴، شماره ۵۴، صص ۴۵ - ۷۷.
- توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه. (۱۳۸۴). «مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی». نامه علوم اجتماعی. شماره ۲۶، صص ۱ - ۳۲.
- چلبی، مسعود و مبارکی، محمد. (۱۳۸۴). «تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان». مجله جامعه‌شناسی ایران. دوره ۶، شماره ۲، صص ۳ - ۴۴.
- زتومکا، پیوتر. (۱۳۹۱). *اعتماد: نظریه جامعه‌شناختی*. غلامرضا غفاری. تهران: نشر شیرازه
- سلیمی، علی و داوری، محمد. (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی کجروی*. تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
- سهراب‌زاده، مهران؛ نیازی، محسن و افرا، هادی. (۱۳۹۹). «تبیین جامعه‌شناختی رابطه فردگرایی و تغییر در ساختار خانواده». دوفصلنامه انتظامی اجتماعی زنان و خانواده. دوره ۸، شماره ۱، صص ۱۷۱ - ۱۹۸.
- سیگل، لاری و سنا، جوزوف. (۱۳۸۱). *بزه‌کاری نوجوانان*. علی‌اکبر تاج‌میزانی و فرامرز دزفولی ککولی. تهران: سازمان ملی جوانان
- شفرز، برنهاد. (۱۳۹۹). *مبانی جامعه‌شناسی جوانان*. کرامت اله راسخ. تهران: نشر نی
- طالبان، محمدرضا. (۱۳۸۳). «تحلیل کوارینانس ساختاری بزه‌کاری نوجوانان». فصلنامه مطالعات جوانان. شماره ۷، صص ۳۳-۳۴.
- فاطمی، داود؛ رحیمی، عارف؛ سعادت‌تی، موسی و عباس‌زاده، محمد. (۱۳۹۵). «بررسی نقش خانواده در بزه‌کاری فرزندان». پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی. دوره ۵، شماره ۴۱، صص ۳۵ - ۵۰.
- فیروز جاثیان، علی‌اصغر و نازنین، فرزاد. (۱۳۹۹). «سرمایه اجتماعی و مدارا نسبت به مجرمان». فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر. دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۰۹ - ۱۳۰.
- فیروزجاثیان، علی‌اصغر و علی بابائی، یحیی. (۱۳۹۲). «فرسایش سرمایه اجتماعی و قانون‌گریزی در شهر تهران». مجله جامعه‌شناسی ایران. دوره ۱۴، شماره ۱، صص ۱۲۸-۱۵۹.
- کلدی، علیرضا. (۱۳۸۷). «انحراف، جرم پیشگیری». فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. دوره ۲، شماره ۳، صص ۵۱ - ۷۲.

- کمربگی، خلیل و رشیدی، مجتبی. (۱۳۹۴). «مسأله‌شناسی و اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل فرهنگی مورد مطالعه: استان ایلام». مجله فرهنگ ایلام. دوره ۱، شماره ۴۸، صص ۱۶۵ - ۱۸۶.
- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۸۳). وندالیسم. تهران: نشر آن
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). سالنامه آماری کشور.
- نایی، هوشنگ و ایار، علی. (۱۳۹۱). «رابطه سرمایه اجتماعی با جرم». مجله بررسی مسائل اجتماعی ایران. دوره ۳، شماره ۱، صص ۴۷ - ۶۵.
- نوری، جوادی؛ سینایی، سیدعطاءالله و بخارایی، احمد. (۱۳۹۹). «مطالعه جامعه‌شناختی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی». پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی. دوره ۱، شماره ۳، صص ۲۰۳ - ۲۲۸.
- Agnew, R. (1995). "Delinquency: A Longitudinal Test". Journal of Research in Crim and delinquency, 45, 95-110.
- Burciu, A; Kicsi, R and Bostan, I (2020). "Social Trust and Dynamics of Capitalist Economies in the Context of Clashing Managerial Factors with Risks and Severe Turbulence: A Conceptual Inquiry", MPDI jurnal, vol. 12 (21), 1-28.
- Coleman, J. S. (1988). "Social Capital in the Creation of Human-Capital". American Journal of Sociology, vol. 94, 95-120.
- Deflem, M (2019). **The Handbook of Social Control**, Wiley-Blackwell publishers.
- Field, J. (2003). "Social capital". London and New York: Routledge.
- Guo K, Zhang X, Bai S, Minhat HS, Nazan AINM, Feng J, et al. (2021). **Assessing social support impact on depression, anxiety, and stress among undergraduate students in Shaanxi province during the COVID-19 pandemic of China**. PLoS ONE, vol. 16(7), 1-10.
- Helly, Denis. (2001). "Voluntary and social participation by people of Immigrant origin". Overview of Canadian Research, second National metropolis conference. Montreal, November 1997.
- Hoffmann, John P. and Jared D. Thorpe and Mikaela J. Dufur. (2020). "Family Social Capital and Delinquent Behavior in the United Kingdom". Social Sciences, MDPI, Open Access Journal, vol. 9(10), 1-15
- Patterson, G.R. L. Crosby, and S. Vruchnich. (1992). "pred: Ctingrisk for Early police Arrest". Journal of Quantiative criminology, Vol. 8, 335-53.
- Paxston, Pamela. (2002). "social capital and Democracy: An Interdependent Relationship". American Sociological Review. Vol.67, 254-277.
- Salmi, V and Kivivuori, J. (2006). "The Association between Social Capital and Juvenile Crime: The Role of Individual and Structural Factors". European Journal of Criminology. Vol. 3 (2), 123-148